

УДК 378.016:78.071

МОТИВАЦІЙНО-АДАПТАЦІЙНИЙ АСПЕКТ СПІВАЦЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ**Лінь Є**аспірантка факультету мистецтв Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна

Анотація. У статті розкрито мотиваційно-адаптаційний напрям співацької підготовки здобувачів ступеня вищої освіти факультету мистецтв педагогічного університету. Мотиваційно-адаптаційний етап полягав у визначенні реального стану готовності майбутніх учителів музики до роботи з навчальними вокально-хоровими колективами. Критерієм сформованості мотиваційно-адаптаційного компонента визначено міру особистісної вмотивованості в набутті якісної вокально-хорової підготовки. Зазначений критерій передбачає наявність у китайських здобувачів ступеня вищої освіти стійкої професійної спрямованості на вдосконалення власної вокально-хорової підготовки, усвідомлення важливості та перспективи розвитку цього фаху у власній практичній діяльності в освітніх умовах Китаю.

Ключові слова: майбутній учитель музики; мотиваційно-адаптаційний напрям; співацька підготовка; фахова спрямованість; якість вокально-хорового навчання.

МОТИВАЦИОННО-АДАПТАЦИОННЫЙ АСПЕКТ ПЕВЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ МУЗЫКИ**Линь Е**аспірантка факультета искусств Национального педагогического
университета имени М. П. Драгоманова
г. Киев, Украина

Аннотация. В статье раскрыто мотивационно-адаптационное направление певческой подготовки соискателей степени высшего образования факультета искусств педагогического университета. Мотивационно-адаптационной этап заключался в определении реального состояния готовности будущих учителей музыки к работе с учебными вокально-хоровыми коллективами. Критерием сформированности мотивационно-адаптационного компонента определена мера личностной направленности в приобретении качественной вокально-хоровой подготовки. Данный критерий предполагает наличие у китайских соискателей степени высшего образования устойчивой профессиональной направленности на совершенствование собственной вокально-хоровой подготовки, осознание важности и перспективы развития данной специальности в собственной практической деятельности в образовательных условиях Китая.

Ключевые слова: будущий учитель музыки; мотивационно-адаптационный направление; певческая подготовка; профессиональная направленность; качество вокально-хорового обучения.

MOTIVATIONAL AND ADAPTATIVE ASPECT OF PROSPECTIVE MUSIC TEACHERS' VOCAL TRAINING**Lin Ye****Postgraduate Student of Art Institute
National Pedagogical Dragomanov University
Kyiv, Ukraine**

Abstract. The article deals with motivational and adaptive direction of vocal training of the Art Faculty students of the Pedagogical University. Motivational and adaptive phase consisted in identifying the real state of prospective music teachers' readiness to work with educational vocal choirs. The criterion of formation of motivational and adaptive component is defined as personal motivation in acquiring high-quality vocal and choral training. The author developed an experimental technique that involves a number of empirical research methods: special and long-term monitoring of the content and progress of the educational process; analysis, control and objectivity of teaching methods; testing; perform creative tasks; test activities; conversations and interviews that were conducted among students, faculty and trainers professional disciplines teaching practice. The mentioned criterion implies that Chinese students have sustained professional focus on improving their own vocal and choral training, awareness of the importance and prospects of this profession in their practical activities in educational conditions in China. Motivation in learning vocal and choral activities, Chinese students made the so-called "immunity" to the difficulties related with the new learning environment in universities Ukraine increases the desire to intensify and optimize the process of conducting and choral training, there is awareness of the need for new development knowledge, skills, new experience and carry it into practice national music and teacher education.

Key words: prospective music teacher; motivational-adaptive direction; singing training; professional orientation; quality of vocal and choral training.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Теоретико-методологічне дослідження проблеми готовності майбутніх учителів музики до роботи з навчальними вокально-хоровими колективами свідчить про необхідність кардинально нового підходу до розробки методики її формування, який полягає в забезпеченні взаємозв'язку теорії та практики фахової підготовки китайських здобувачів ступеня вищої освіти в Україні.

Узагальнюючи методичний доробок із проблеми дослідження, можемо констатувати, що вивчення теоретичних засад не завжди впливає на практику вокально-хорового процесу. Адже практика хорового співу здебільшого передбачає передачу досвіду учням безпосередньо від педагогів, майстрів вокально-хорового мистецтва. Це і пояснює підвищений інтерес китайських здобувачів ступеня вищої освіти до навчання в інститутах мистецтв України та їхнє прагнення долучитись до вивчення практичного досвіду, унікальних українських традицій багатоголосного співу, що мають глибинні корені й міжнародне визнання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі фахової вокально-хорової підготовки майбутніх учителів музики у вищих навчальних закладах присвячені наукові дослідження І. Коваленко, П. Ковалика, А. Козир, Л. Куненко, П. Ніколаєнко, Т. Смирнової, З. Софроній, які наголошують на необхідності вивчення здобувачами ступеня вищої освіти особливостей національної пісенної творчості, набуття спеціальних знань, умінь і навичок, осягнення методичного досвіду й здатності адаптувати його до умов іншої національної системи освіти. На часткове вирішення цих завдань спрямовані методичні розробки в галузі вокально-хорового навчання (В. Антонюк, А. Болгарський, Н. Гребенюк, К. Матвєєва, З. Софроній та ін.), вокального виконавства (В. Антонюк, В. Ємельянов, Л. Дмитрієв, А. Манабені, Г. Струве, М. Мікіш та ін.), практичний досвід відомих українських композиторів-класиків (В. Верховинець, М. Леонтович, К. Стеценко,), педагогів-хормейстерів (Г. Голик, О. Лукішко, К. Пігров, І. Птиця, В. Сафонова, Г. Стулова, П. Чесноков та ін.), дослідників у сфері роботи з дитячими навчальними хоровими колективами (І. Алієв, Л. Арчажникова, І. Горська, Т. Естріна, Н. Соболева, Г. Струве та ін.).

Останнім часом з'явилися наукові роботи китайських учених (Бай Шаожун, Вей Лімін, Ван Лей, Ма Сюй, Чжао Веньфан, Цзінь Нань), спрямовані на вивчення досвіду українських традицій багатоголосного співу та вокально-хорового навчання здобувачів ступеня вищої освіти в Україні. Серед яких проблеми, пов'язані з формуванням самоконтролю творчої інтерпретаційної діяльності майбутніх учителів музики в процесі вокально-хорового навчання (Бай Шаожун), методикою вокально-хорового навчання здобувачів ступеня вищої освіти Китаю з використанням українських співацьких традицій (Чжао Веньфан), підготовкою іноземних здобувачів ступеня вищої освіти у ВНЗ України до керівництва хоровими колективами (Ма Сюй), тощо. Аналіз змісту наукових робіт свідчить про висвітлення окремих питань вокально-хорової підготовки китайських здобувачів ступеня вищої освіти. Натомість, досі у практиці вокально-хорового навчання України не існує єдиної вивіреної й усталеної методики підготовки здобувачів ступеня вищої освіти до роботи з навчальними вокально-хоровими колективами.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в обґрунтуванні мотиваційно-адаптаційного аспекту співацької підготовки майбутніх учителів музики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мотиваційно-адаптаційний етап дослідження мав на меті визначити реальний стан готовності майбутніх учителів музики до роботи з навчальними вокально-хоровими колективами й передбачала виконання наступних завдань: здійснити аналіз навчальної документації (навчально-методичних комплексів і навчальних програм, індивідуальних планів і робочих програм здобувачів ступеня вищої освіти з індивідуальних та групових дисциплін, кваліфікаційних вимог до проходження педагогічної практики та фахової підготовки вчителів музично-педагогічного напрямку, модульних, залікових та екзаменаційних відомостей); обґрунтувати критерії та показники досліджуваного феномена; розробити діагностичну методика дослідження готовності здобувачів ступеня вищої освіти до вокально-хорової роботи з навчальними хоровими колективами; визначити рівні сформованості готовності майбутніх учителів музики до роботи з навчальними вокально-хоровими колективами.

Для вирішення поставлених завдань нами була розроблена експериментальна методика, яка включала низку методів емпіричного дослідження: спеціальні та довготривалі спостереження за змістом та ходом навчально-виховного процесу; аналіз, контроль й об'єктивність оцінки способів навчання; тестування; виконання творчих завдань; тестів діяльності; бесіди та інтерв'ювання, які проводились серед здобувачів ступеня вищої освіти, викладачів фахових дисциплін та методистів педагогічної практики; експертні судження та оцінки фахівців даного профілю, методи кількісної та якісної обробки результатів.

Результати аналізу навчальної документації вказують на те, що навчально-методичні комплекси і програми дисциплін музично-теоретичного циклу («Сольфеджіо», «Гармонія», «Поліфонія») спрямовані на вирішення вузьких завдань: розвиток музично-слухових уявлень, визначення інтервалів та акордів на слух, формування умінь читання з аркуша, розв'язання теоретичних гармонічних задач, тощо. Зміст цих дисциплін й методика їх викладання здебільшого не створюють умови для інтенсифікації вокально-хорової підготовки здобувачів ступеня вищої освіти: жодна з них не містить завдань щодо визначення специфіки

інтонування тих чи інших інтервалів, акордів; майже відсутні завдання: гармонізації одноголосних дитячих пісень, недостатньо уваги приділяється опануванню хорового сольфеджіо. На нашу думку, основою музичного матеріалу могли б слугувати не абстраговані вправи для сольфеджування відомих теоретиків (О. Андреева, Д. Блюм, І. Зеленецька, М. Ладухін, М. Шух та ін.), а народні та авторські пісні для дітей зі шкільного репертуару, що значно б оптимізувало теоретичну вокально-хорову підготовку студентів.

Вивчення змісту навчальних програм групових дисциплін, які забезпечують методичну та хормейстерську підготовку здобувачів ступеня вищої освіти («Теорія та методика музичного навчання», «Хорознавство», «Хоровий клас», «Практикум роботи з хором», «Хорове аранжування»), педагогічні бесіди та довготривалі спостереження за ходом проведення деяких занять, переконують у тому, що викладачі здебільшого озброюють здобувачів ступеня вищої освіти готовими знаннями, формалізованими вміннями і навичками, які відповідають ідеальним умовам музично-педагогічної діяльності в школі. Методика викладання зазначених дисциплін не передбачає введення завдань проблемного навчання, з якими зазвичай зустрічаються майбутні вчителі музики у роботі з реальними шкільними вокально-хоровими колективами.

Виявлено певні недоліки у плануванні індивідуальних робочих програм студентів із дисциплін інструментально-виконавської підготовки («Основний музичний інструмент», «Додатковий музичний інструмент», «Концертмейстерський клас»), які характеризуються відсутністю цілеспрямованої системи формування професійно-ціннісних творчих виконавських умінь і навичок: підбору різних видів акомпанементу, вміння адаптувати інструментальний супровід, тощо. Аналіз робочих програм з індивідуальних дисциплін («Постановка голосу», «Диригування») свідчить про те, що у доборі навчального репертуару викладачі орієнтуються переважно на вивчення складних творів, які забезпечують розвиток вокальної та диригентської техніки студентів. Дослідження документації виявило, що в процесі вокально-хорової підготовки недостатньо уваги приділяється накопиченню дитячого шкільного репертуару.

Для підтвердження чи спростування результатів аналізу навчальної документації, нами було проведене усне інтерв'ювання вчителів музики базових ЗНЗ та викладачів-методистів навчальної педагогічної практики.

Переважає більшість опитаних експертів визнали, що студенти недостатньо готові до роботи з дитячими вокально-хоровими колективами, й висловили побажання і зауваження: «необхідно більше уваги приділяти урізноманітненню методики роботи над розучуванням хорової пісні», «потрібно більше надавати значення розвитку практичних навичок роботи з дитячим хором», «доцільно працювати над удосконаленням якості інструментального супроводу», «варто давати студентам більшої свободи щодо творчої самореалізації у процесі вокально-хорової роботи з хором колективом» та інше.

Виявлені недоліки у плануванні змісту спеціальних фахових дисциплін свідчать про наявність суперечностей між реальним станом вокально-хорової підготовки здобувачів ступеня вищої освіти, який демонструється на практиці, та очікуваннями сучасного суспільства стосовно ролі майбутніх учителів музики, керівників дитячих хорових колективів, яка полягає в духовному відродженні нації, вирішенні гострих культурологічних та інших нагальних питань сьогодення.

Критерієм сформованості мотиваційно-адаптаційного компонента визначено міру особистісної вмотивованості в набутті якісної вокально-хорової підготовки. Цей критерій передбачає наявність у китайських здобувачів ступеня вищої освіти стійкої професійної спрямованості на вдосконалення власної вокально-хорової підготовки, усвідомлення важливості і перспективи розвитку цього фаху для себе в освітніх умовах Китаю.

Важливого значення набуває наявність стійкого інтересу до роботи з вокально-хоровими колективами, адже «інтерес – це синтетичний психічний процес, якому характерна спрямованість до певного предмету (явища) і до діяльності, як умови оволодіння предметом (пізнанням явища)» [4, с. 13]. Як зазначає В. Яконюк, характерною особливістю професійного інтересу є здатність «спонукати творче відношення особистості до певної діяльності», та «розширювати її фаховий світогляд» [4, с. 15]. Більшість психологів переконані, що ставлення до праці, як і мети пов'язане головним чином із творчими процесами, тому «професійний інтерес як соціально-психологічна категорія – це таке відношення до певної діяльності, яке обумовлює стійку потребу в цьому виді діяльності», і є «...важливим аспектом спрямованості особистості» [4, с. 23].

Визначальним фактором мотиваційно-адаптаційного компоненту є наявність у майбутнього вчителя музики особистісної готовності до роботи з навчальними вокально-хоровими колективами, яка характеризується як психологічними, так і фаховими аспектами. Питаннями психологічної готовності до виконання музичної діяльності займались музичні психологи Л. Бочкар'єв, С. Єрмолаєв, Т. Мар'ютіна. Так, Л. Бочкар'єв виокремлює ряд мотивів, спрямованих на формування психологічної готовності майбутніх учителів музики до роботи з дитячими хоровими колективами перед публікою. У цьому зв'язку, для нашого дослідження актуальності набувають: мотиви, пов'язані зі ставленням студентів до виконуваних вокально-хорових творів (китайських, українських, західноєвропейських); мотиви, зумовлені ставленням студентів до учнів-виконавців та слухацької аудиторії; мотиви, пов'язані зі ставленням до диригентсько-хорової діяльності (мотиви професійного самовдосконалення) [1, с. 220].

Формування особистісної готовності до роботи з дитячими вокально-хоровими колективами, З. Софроній пов'язує із стадіями формування виконавської уваги майбутнього вчителя музики, наявністю зовнішньої педагогічної установки з боку педагогів та вироблення в здобувачів ступеня вищої освіти внутрішньої установки [3].

Розуміючи вокально-хорову підготовку майбутніх учителів музики як творчу суспільно-значиму діяльність, доцільно розглянути сукупність таких мотивів, які сприяють формуванню готовності студентів до цього виду фахової діяльності. За класифікацією С. Занюка, можемо виокремити мотиви, які найбільше сприяють усвідомленню потреби фахового самовдосконалення. До них належать: процесуально-змістові мотиви, які передбачають спонукання до активності змістом і процесом самої діяльності, тобто до активності спонукає сам процес або зміст роботи з вокально-хоровим колективом, а не зовнішні чинники (особистість приваблює діяльність сама собою) [2, с. 14]; мотиви самоствердження (прагнення утвердити себе в соціумі), пов'язані з почуттям власної гідності. Особистість прагне здобути певний статус у суспільстві, повагу та високу оцінку своєї діяльності. Іноді цей мотив називають мотивацією престижу [2, с. 12]. Такий мотив є зовнішнім і спонукає людину інтенсивно працювати і розвиватися; мотиви саморозвитку, пов'язані із прагненням особистості до повної реалізації своїх здібностей, впевненості в собі, здатності відчувати

свою компетентність [2, с. 15]. Коли вдається актуалізувати в людини мотиви саморозвитку, то це збільшує силу її мотивації.

Висновки. Отже, актуалізуючи зазначені мотиви в процесі навчання вокально-хоровій діяльності, у китайських студентів виробляється так званий «іmunітет» до труднощів, пов'язаних із новими умовами навчання у ВНЗ України, зростає бажання інтенсифікувати й оптимізувати процес диригентсько-хорової підготовки, з'являється усвідомлення необхідності освоєння нових знань, умінь і навичок, набуття нового досвіду й перенесення його в практику вітчизняної музично-педагогічної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бочкарев Л. Л. Психология музыкальной деятельности. / Л. Л. Бочкарев. – М.: Изд-во “Институт психологи РАН”, 1997. – 352 с.
2. Занюк С. С. Мотивація діяльності: спонукання, активність, успіх: навчальний посібник / Занюк Сергій Степанович. – Луцьк: Ред.-вид. відд. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1998. – 124 с.
3. Софроній З. В. Мотиваційний аспект формування виконавської уваги майбутніх учителів музики у процесі диригентсько-хорової діяльності / З. В. Софроній // Вісник Глухівського державного педагогічного університету. – Глухів: ГДПУ, 2009. – Вип.14. – С.27 – 33. – (Серія: Педагогічні науки).
4. Яконюк В. Л. Развитие интереса к профессии учителя музыки. / В. Л. Яконюк. – Мн.: Вышш. Школа, 1979. – 104 с.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Bochkariov, L. L. (1997). *Psihologiya muzykalnoy deyatelnosti [Musical Activities Psychology]*. Moscow: Izd-vo “Institut psihologii RAN” [in Russian].
2. Zaniuk, S. S. (1998). *Motyvatsiia diialnosti: sponukannia, aktyvnist, uspih [Activities Motivation: Prompting, Activity, Success]*. Lutsk: VDU imeni Lesi Ukrainky [in Ukrainian].
3. Sofronii, Z. V. (2009). *Motyvatsiinyi aspekt formuvannia vykonavskoiiv uvahy maibutnix uchyteliv muzyky u protsesi dyryhentsko-khorovoi diialnosti [Motivational Aspect of Forming Executive Attention of Future Music Teachers in the Process of Conducting and Choral Activities]*. *Visnyk Hlukhivskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu – Journal of Hlukhiv State Pedagogical University*, 14, 27 – 33 [in Ukrainian].
4. Yakoniuk, V. L. (1979). *Razvitiye interesa k professii uchitelia muzyki [The Development of Interest for the Music Teacher Profession]* Minsk: Vysshaya shkola [in Russian].